

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Kaupan toimialan tulevaisuusselonteko

Neuvotteleva virkamies Natalia Härkin, 30.8. - 31.8.2021

Kaupan toimialan tulevaisuusselonteon pääsisällöt ja prosessityöskentely

Kaupan toimialan tulevaisuusselonteko

Kaupan tulevaisuusselonteon valmistelun prosessista

Valmistelun taustalla: TEM:n kirjallinen kuuleminen 49/2020 & toimeksiannon rajaus

- Sisällöt (6), teemat, nostot, kehittämis-
edotuksia: 9/2021
- Ohjausryhmän rajaus
selonteosta 9/2021

Valmistelua tukevat TEM:n hankkimat asiantuntijapalvelut:

- Kaupan alan asiantuntija-
artikkeli 55/2020
- Kaupan tilanne-, muutos- ja
tulevaisuuskuva 3/2021
- Kaupan alan digitalisaation
edistäminen 3/2021

Tilanne-, muutos- ja
tulevaisuuskuva

Johto-
päätökset

Valmistelu: substanssi eri sisällöistä

- Eri sisältöalueiden
asiantuntijat, virkamies- ja
asiantuntijatyöryhmä:
substanssitietous
- Sisältövalmistelua,
johtopäätöksiä,
kehittämisehdotuksia

Tieto ja kehittämis ehdotukset
kaupan toimialan
kehittämiseksi pitkäjänteisesti
ja strategisesti sekä
skenaario ja visio

Ohjaus- ja seuranta: ohjausryhmä mm.

- Linjaa, priorisoi, ohjaa ja tukee työn
valmisteluja
 - Tekee sisältö- ja kehittämis ehdotuksia
- ### Parlamentaarinen seurantaryhmä
- Linjaa ja priorisoi selonteon
keskeisimmät tavoitteet
 - Linjaa selonteonluonnoksen sisällöstä
ennen sen käsittelyä eduskunnassa
selontekona.

Valmistelusta: Kaupan alan työllisyys, osaaminen ja koulutus

Substanssivalmisteluun osallistuneet:

- **TEM:** Minna Ylikännö, Markku Virtanen, Teija Felt, Minna Nieminen, Tiina Oinonen, Erja Nikula, Anna Bruun, Natalia Härkin (pj), **OKM:** Petri Haltia, **Business Finland:** Mika Niemi
 - 18.2.2021, 24.2.2021, 8.3.2021, 25.3.2021, 28.5.2021, 4.6.2021, 8.6.2021, 14.6.2021, lisäksi sähköpostityöskentelyä
 - **Kuulemiset (4):** **Varusteleka**, toimitusjohtaja *Jari Laine*; **Palvelualojen ammattiliitto PAM:** edunvalvontajohtaja *Jaana Ylitalo*, ekonomisti *Olli Toivanen*, yhteiskunta-suhteiden vastaava *Mikko Laakkonen*; **Kaupan Liitto:** edunvalvontajohtaja *Simo Hiilamo*, työmarkkinajohtaja *Anna Lavikkala*, **Opetushallitus:** opetusneuvos *Tuija Laukkanen*, opetusneuvos *Simo Leveälahti*
- TEM/IYR –valmistelu; *sisältäen myös tarkastelun/konsultoinnin OPH:lta*

Valmistelusta: Toimivat markkinat, kaupan alan erityiskysymykset ja yrittäjyyden edistäminen

Substanssivalmisteluun osallistuneet – toimivat markkinat:

- **TEM:** Liisa Huhtala, Virve Haapajärvi, Niina Etelävuori, Johanna Rihto-Kekkonen, Natalia Härkin (pj), **UM:** Pasi-Heikki Vaaranmaa, Johanna Ala-Nikkola, Niina Blomberg, Mary-Anne Nojonen, **VM:** Paula Laakso (17.6.2021 alkaen), **Kilpailu- ja kuluttajavirasto:** Jarno Sukanen
 - 8.4.2021, 19.4.2021, 18.5.2021, 7.6.2021, 15.6.2021, 17.6.2021, 18.6.2021, 22.6.2021, lisäksi sähköpostityöskentelyä
 - Lisäksi kirjallinen konsultointi ja palaveri 18.6.2021/**LVM** Eero Salovaara, Inka Näkkäljärvi + palaveri 17.6.2021/**VM**; Paula Laakso
 - Kuuleminen, kts kalvo 7
- TEM/IYR –valmistelu

Valmistelusta: Toimivat markkinat, kaupan alan erityiskysymykset ja yrittäjyyden edistäminen

Substanssivalmisteluun osallistuneet – **kaupan alan erityiskysymykset**:

- **TEM**: Mikko Huuskonen, Natalia Härkin (pj), **STM**: Mari Pajula, Anne Hautala, **YM**: Mika Ristimäki (15.6.2021 alkaen), **Kilpailu- ja kuluttajavirasto**: Tuulia Hakola-Uusitalo, Antti Saastamoinen, Lasse Pöyry
 - 7.6.2021, 15.6.2021, 17.6.2021, 22.6.2021, lisäksi sähköpostityöskentelyä
 - Lisäksi erilliset palaverit: 12.4.2021/**STM**; *Mari Pajula ja Anne Hautala*; 9.6.2021/**SM** *Elina Rydman ja Jukka Tukia (SM:ltä myös kirjallinen konsultaatio)*
 - Kuuleminen, kts kalvo 7
- TEM
 - TTM-osasto: 28.6.2021 lähtien Eeva Vahtera, Virve Haapajärvi, Liisa Huhtala, Elise Pekkala, Anne Pesola, Pertti Hämäläinen
 - IYR-osasto

Valmistelusta: Toimivat markkinat, kaupan alan erityiskysymykset ja yrittäjyyden edistäminen

Substanssivalmisteluun osallistuneet – **yrittäjyyden edistäminen:**

- **TEM:** Kari Virtanen, Kari Alanko, Jaana Lappi, Anne Pesola, Natalia Härkin (pj)
 - 7.6.2021 ja 18.6.2021, lisäksi sähköpostityöskentelyä
 - Myös kirjalliset konsultaatiot: **TEM:** *Mari Hakkarainen, Mikko Ojala, Jyrki Orpana, Henri Tuominen, Liisa Lundelin-Nuortio*; muu konsultaatio: **Business Finland/Risto Setälä**. Lisäksi palaveri 23.8.2021/**VM:** *Leo Parkkonen*
- TEM-IYR valmistelu
- **Kuulemiset toimivat markkinat, kaupan alan erityiskysymykset ja yrittäjyyden edistäminen sisällöistä**
 - **Keskuskauppakamari**, johtaja *Johanna Sipola*, liikenne- ja elinkeinopoliittinen asiantuntija *Päivi Wood*, johtava asiantuntija *Tiina Pasuri* (Helsingin seudun kauppakamari), *Toni Pokela*, toimitusjohtaja Citymarket; **Kaupan liitto**: edunvalvontajohtaja *Simo Hiilamo*, johtava asiantuntija *Ilari Kallio*, toimitusjohtaja *Jaana Hertsberg*, K-kauppiasliitto
 - Lisäsi kuulemiseen kutsuttu– siirtynyt/kirjallinen **Suomen Yrittäjät**

Valmistelusta: Toimivat markkinat, kaupan alan erityiskysymykset ja yrittäjyyden edistäminen

Substanssivalmisteluun osallistuneet – **private label**:

- **TEM:** Iiro Ihanamäki, Natalia Härkin (pj), **MMM:** Pekka Sandholm, Maija Heinonen, **Kilpailu- ja kuluttajavirasto:** Jarno Sukanen
 - 15.4.2021, 21.4.2021, 11.5.2021, 24.5.2021, 26.5.2021, lisäksi sähköpostityöskentelyä
- **Kuulemiset (3):** **Päivittäistavarakauppa ry**, toimitusjohtaja *Kari Luoto*; **Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK ry**, lakimies *Marica Twerin*, **Elintarviketeollisuusliitto ry**, johtaja *Heli Tammivuori*
- TEM/IYR –valmistelu

Kaupan alan työllisyys, osaaminen ja koulutus

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

**Kaupan alan
tulevaisuusselonteko**

- **Työvoima**

- kohtaanto-ongelma ja osaavan työvoiman saatavuus
- kaupan työtehtävissä tapahtuvat sisällölliset muutokset
- työvoiman houkuttelevuus kaupan alalla
- työturvallisuus

Lähtökohtaisesti ei sisälly selontekoon/kevyempi käsittely:

- työehdot, palkkaus, työtuntien turvaaminen lainsäädännöllä
- työn- ja perhe-elämän yhteensovittaminen (perhevapaaajärjestelmä)
- työhyvinvoinnin kysymykset, ml. varhaisen puuttumisen malli
- työntekijöiden ja työnantajan väliset keskustelut, kuten osaamiskeskustelut, työölot

- **Osaaminen**

- työn sisällön muutos, osaamisen jatkuva kehittäminen ja tulevaisuuden osaamistarpeet, ennakointi
- osaamisen jatkuva kehittäminen
- mm. digitaidot, ilmastonmuutos

- **Koulutus**

- digitaalisen kaupan koulutuksen uudistaminen ja lisääminen
- koulutuksen ennakoitavuus uusiin tehtäviin
- kaupan alan ammatillinen koulutus, korkeakoulutus, työssäoppiminen ja elinikäinen oppiminen
- kaupan alan yritysten sekä ammattikorkeakoulujen ja korkeakoulujen välinen yhteistyö, ml. TKI, tutkimuksen lisääminen

Keskusteluun: Kaupan alan työllisyys, osaaminen ja koulutus – johtopäätökset sekä kehittämisehdotukset

Johtopäätös 1. Kaupan alalla osaamistarpeet ja työvoiman rakenteet ovat muuttuneet ja muuttuvat yhä voimakkaasti. Kehitystä vauhdittavat muun muassa automatisaatio, robotiikka, verkkokauppa, miehittämättömät myymälät ja maksutapojen muutokset. Kaupan aukioloaikojen vapautumisen, verkkokaupan ja monikanavaisen kaupan myötä (24/7/365) kauppa on avoinna kaiken aikaa. Tämä haastaa kaupan alan yrityksiä uudistamaan liiketoimintamallejaan sekä sisäistä että ulkoista toimintaansa (kuten asiakaspalvelu, asiakashankinta, tiedolla johtaminen, logistiikka, alustatalous).

Muutoskehityksen seurauksena kaupan toimialan työvoiman absoluuttinen määrä vähenee (työvoiman kysyntä) erityisesti alemman koulutusasteen tehtävistä ja ammatillisen sekä korkeakoulutettujen osaajien tarve sen lisääntyy. Kaupan alalle syntyy myös uusia työtehtäviä ja uusia osaamistarpeita, joihin vastataan uudistamalla koulutussisältöjä sekä edistämällä työikäisen väestön jatkuvaa oppimista (työvoiman osaamistasovaatimuksen kasvu). Kaupan alan työvoiman ja osaamisen tarpeiden sekä koulutuksen uudistamisessa on keskeistä lyhyen, keskipitkän ja pitkän aikavälin eri hallinnon alojen ennakointityö.

Kehittämisehdotus 1.1. Uudistetaan kaupan alan ammatillista koulutusta ja korkeakoulutusta vastaamaan alan tarpeita perus- ja jatkokoulutuksessa sekä työssä oppimisessa (kuten uudet teknologiat, digitaalinen kauppa (muun muassa monikanavaisen kaupan strategiatyö, kaupan tekeminen verkossa, asiakashankinta, kasvuhakkerointi), data-analytiikka ja tiedolla johtaminen, brändijohtaminen, logistiikka, monikanavaisuus, alustat, jakamis- ja elämystalous).

Tämä uudistustyö tehdään selvittämällä kaupan alan osaamisen ja koulutuksen erikoistarpeet toimialan rakennemuutoksessa sekä tulevaa ennakoiden. Osaavan työvoiman saannin kannalta tulee varmistaa riittävä osaaminen työvoima- ja osaamistarpeiden ennakkoinnissa. Koulutustarpeiden osalta pyritään mahdollisimman tarkasti analysoimaan sekä lyhyen että pidemmän aikavälin osaamistarpeita kaupan alalla kuin muillakin toimialoilla, erityisesti toimialaoilla, jotka ovat vahvasti kytkettyneitä kaupan alaan ja sen kehitykseen (kuten logistiikka).

Keskusteluun: Kaupan alan työllisyys, osaaminen ja koulutus – johtopäätökset sekä kehittämis ehdotukset

Kehittämis ehdotus 1.2.

Luodaan taloudellinen kannustinmalli kaupan alan yritysten työntekijöiden täydennys- ja jatkokoulutuksesta aiheutuvien kustannusten osittaiseksi korvaamiseksi yrityksille ja työntekijöille, siten, että ko. kannustinmallilla tuetaan sekä edistetään jatkuvaa oppimista ja työuralla etenemistä, kuten myös tarjotun työn vastaanottamista. Mallia luotaessa erityinen huomio tulee kiinnittää digitaalisten taitojen edistämiseen sekä kaupan alan kasvuedellytysten tukemiseen ja kansainvälistymiseen (esimerkiksi korkeakoulujen täydennyskoulutukset).

Keskusteluun: Kaupan alan työllisyys, osaaminen ja koulutus – johtopäätökset sekä kehittämisehdotukset

Johtopäätös 2. *Suomi kärsii jo tällä hetkellä kaupan alalla osaajapulasta, johon pyritään vastaamaan kansallisen työvoiman lisäksi kansainvälisten osaajien houkuttelulla ja rekrytoimisella. Myös kaupan alan haasteena tulee olemaan osaajien houkuttelu ja heidän saamisensa Suomeen. Lisäksi haasteena ovat muun muassa suomalaisen työelämän vastaanottavuus. Työyhteisöjen monimuotoistuessa myös työnantajien valmius vastaanottaa ja johtaa kansainvälisiä tiimejä korostuu. Hallitus on asettanut tavoitteeksi työperäisen maahanmuuton kaksinkertaistamisen vuoteen 2030 mennessä, mikä tarkoittaa vähintään 50 000 työperäisen maahanmuuttajan kokonaislisäystä.*

Kehittämisehdotus 2.1. Vahvistetaan kaupan edellytyksiä rekrytoida ulkomaista työvoimaa. Kansainvälisten osaajien rekrytointia ja työllistymistä Suomeen edistetään muun muassa nopeuttamalla työ- ja opiskeluperusteisia oleskelulupamenettelyjä, vahvistamalla kansainvälisten osaajien ja heidän perheidensä Suomeen houkuttelua, asettautumista ja jäämistä, luomalla kaupan alalle kansainvälisen rekrytoinnin malli tukemalla yritysten ja TKI-toiminnan kasvun ja kansainvälistymisen sekä investointien houkuttelua kansainvälisillä osaajilla, ehkäisemällä ulkomaisen työvoiman hyväksikäyttöä sekä lisäämällä työelämän vastaanottavuutta ja monimuotoisuutta.

Kehittämisehdotus 2.2. Tuetaan maahanmuuttaneiden kaupan alan työntekijöiden työelämäpolkua, muun muassa kehittämällä maahanmuuttaneiden osaamista, tarjoamalla riittävästi kielikoulutusta sekä tukemalla työssä oppimista ja työssä etenemistä. Osana kansainvälisen rekrytoinnin mallin kehittämistä sekä työelämän monimuotoisuusohjelmaa, edistetään työpaikkasuomi ja työpaikkaruotsi -koulutusten käyttöä myös kaupan alalla sekä torjutaan rekrytointisyrjintää.

Keskusteluun: Kaupan alan työllisyys, osaaminen ja koulutus – johtopäätökset sekä kehittämis ehdotukset

Johtopäätös 3.

Globaali monikanavainen suomalainen kauppa palvelee asiakkaita kaikkina vuorokauden aikoina ja viikonpäivinä (24/7/365).

Kehittämis ehdotus 3.1.

Selvitetään, onko kaupan alalle työaikalakiin säädösmuutostarpeita sekä tehdään tarvittavat muutokset kaupan alan toimijoiden kanssa yhteistyössä.

Keskusteluun: Kaupan alan työllisyys, osaaminen ja koulutus – johtopäätökset sekä kehittämis ehdotukset

Johtopäätös 4. *Suomalaisen kaupan uusiutuminen ja kilpailukyky, myös globaalisti , rakentuu osaamiselle, tutkimukselle ja innovaatioille sekä alan yritysten uusien liiketoimintamallien käyttöön ottoa. Kaupan alan uusiutuminen ja myös globaalissa kilpailussa edellyttää uuden, kokonaisvaltaisen ja tulevaisuuteen katsovan tiedon tuottamista, arvonlisää yhteiskunnallisia ja arvonlisää tuottavia innovaatioita, korkean tason osaamista sekä julkisen sektorin, elinkeinoelämän ja kaupan alan yritysten tiivistä yhteistyötä. Kaupan ala tarvitsee kehittyäkseen laadukasta, tulevaisuuteen katsovaa tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa.*

Kehittämis ehdotus 4.1. Kasvatetaan TKI-toiminnan intensiteettiä kaupan toimialalla. TKI-panostuksen tarve korostuu kaupan alan murrostilanteessa, rakennemuutoksessa. Myös kansallisessa TKI-tiekartassa (2020) esitetään suunnitelma toimenpiteistä, joita tarvitaan TKI-intensiteetin nostamiseksi sekä sen laadun ja vaikuttavuuden parantamiseksi. TKI-työn määrä on Suomessa edelleen suhteellisen matala suhteutettuna vastaaviin kansainvälisiin korkeakouluihin. Työelämäyhteistyö on lisääntynyt, mutta jää monia verrokkiorganisaatioita alemmas. Suuri osa julkisesta rahoituksesta tulee kotimaasta, vaikka kansainväliset mahdollisuudet ovat kasvaneet merkittävästi viime vuosina.

Keskustelun pohjaksi:

1. Mitkä ovat työryhmän nostot valmistellusta sisällöstä, johtopäätöksistä sekä kehittämisehdotuksista?
2. Mitä mahdollisia muutostarpeita työryhmällä on selonteon tämän sisältöalueen jatkovalmisteluun?
3. Työryhmän muut nostot jatkovalmisteluun.

Mahdolliset jatkotyöstämisen kommentit työryhmältä viimeistään 15.9.2021 s-postitse:
natalia.harkin@tem.fi

Markkinoiden toimivuus, kilpailullisuus ja yrittäjyyden edistäminen

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

**Kaupan alan
tulevaisuusselonteko**

Ohjausryhmän 9/2020 rajaus selontekoon: Kilpailullisuus, sääntelyn sujuvoittaminen ja yrittäjyyden edistäminen

Kilpailuympäristö

- tasapuolisten toimintaedellytysten edistäminen/epäreilun kilpailuedun poisto, sähköverokannan alentaminen Suomessa, yhteinen arvonnäverokanta EU:ssa, EU:n ulkopuolisten maiden kilpailuedut, kuten arvonnävero, tullimääräykset, ympäristö- ja työlainsäädäntö vähäisempää, globaalin logistiikan hinnoittelu (UPU-sopimus), *suomalaisen kaupan kilpailuetujen tunnistaminen*, Private Label –tuotteet

Sääntelyn sujuvoittaminen: huomioidaan selonteossa, ottaen huomioon HO –kirjaukset tällä hallituskaudella

- Alkoholisääntely, lääkejakelu, kaavoitus, rahapeli, tupakka

Ohjausryhmän 9/2020 raja- saus selontekoon: Kilpailullisuus, sääntelyn sujuvoittaminen ja yrittäjyyden edistäminen

Yrittäjyyden edistäminen

- verotukselliset kysymykset
 - *ostovoima*, energiavero (=sähkövero), kiinteistövero
- *liiketoiminnan kehittäminen ml. rahoitusinstrumentit* → *Yritysrahoitus ja sen saatavuus*
- kaupan yritysten kansainvälistämisen vauhdittaminen
- kaupan alalla omistajanvaihdosten edistäminen
- kaupan alalla osuuskuntayrittäjyyden edistäminen

Uutena: kotimainen omistajuus, yrittäjyysstrategia

Keskusteluun: Markkinoiden toimivuus, kilpailullisuus ja yrittäjyyden edistäminen

Johtopäätös 1. – Globaalit markkinat

Kansainvälisen kaupan sääntely tehdään seuraavan vuosikymmenen aikana Maailman kauppajärjestö WTO:n sijaan pääsääntöisesti alueellisten ja kahdenvälisen kauppasopimusten kautta. WTO:ssa saatetaan kuitenkin sopia sähköisen kaupan ja palvelujen kotimaisesta sääntelystä, joilla voi olla merkitystä myös vähittäiskauppaan. Kilpailuneutraaliteettia koskevilla ratkaisuilla ei ole tähän välttämättä merkittävää vaikutusta.

Kehittämisehdotus 1.1. Suomi tukee EU:n pyrkimyksiä neuvotella laaja-alaisia ja kunnianhimoisia vapaakauppasopimuksia kolmansien maiden kanssa ja tavoittelee niissä suomalaista elinkeinoelämää, ml. vähittäiskauppaa, hyödyttäviä tuloksia (*muun muassa sääntelyn yhtenäistäminen, kuten kansainväliset standardit, tullien alentaminen/poistaminen*).

Kehittämisehdotus 1.2. Vaikutetaan verkkokaupan lainsäädäntöön EU-tasolla ja edistetään yhdenvertaisten toimintaedellytysten ja avoimuuden toteutumista verkkokaupassa EU:n ja EU:n ulkopuolisten toimijoiden välillä. Suomi pyrkii löytämään ratkaisuja EU-lainsäädännön kautta kansainvälisen verkkokaupan haasteisiin, muun muassa kuluttajasuojan, tuoteturvallisuuden ja tasapuolisten kilpailuedellytysten teemoissa.

Kehittämisehdotus 1.3. Suomi edistää vaikuttamistyössä Maailman postiliiton (UPU) sopimukseen kaikille postiliiton jäsenmaille tasapuolista päätemaksujärjestelmää.

Keskusteluun: Markkinoiden toimivuus, kilpailullisuus ja yrittäjyyden edistäminen

Johtopäätös 2. – EU-sisämarkkinat

Suomi tekee toimivien markkinoiden eteen kehittämis- ja vaikuttamistyötä sekä kansainvälisesti että EU-tasolla kokonaisvaltaisesti ja pitkäjänteisesti.

Kehittämisehdotus 2.1. Luodaan yhtäläisiä toimintaedellytyksiä tukevan palvelumarkkinoiden säännösten, ohjeistusten ja alan sääntelyä mittaavien työkalujen kehittämiseksi EU- ja kansainvälisen vaikuttamisen kaupan toimialan pelikirja, joka kattaa Suomen kannanotot ja toimenpiteet:

- 1) palvelumarkkinoiden toiminnan kehittämiseen niin, että EU-lainsäädännön toimeenpano olisi mahdollisimman yhdenmukaista ja että viranomaisyhteistyö tukisi kaupan alan mahdollisuuksia hyödyntää sisämarkkinoiden luomia mahdollisuuksia;
- 2) sisämarkkinoiden toiminnan esteiden purkuun muissa jäsenvaltioissa (*kuten palvelumarkkinoiden esteet, säänneltyihin ammatteihin liittyvät esteet, esim. sisämarkkinasääntöjen täytäntöönpanon valvonnan työryhmä, SMET*);
- 3) kaupan alan sääntelyä mittaavien työkalujen uudistamiseen siten, että ne mittaavat myös digitaalisen kaupankäynnin ja verkkokaupan indikaattoreita. Osana kehittämistyötä arvioidaan, mitkä säännökset estävät tai tukevat siirtymistä sähköiseen kaupankäyntiin.

Keskusteluun: Markkinoiden toimivuus, kilpailullisuus ja yrittäjyyden edistäminen

Johtopäätös 3. – Kansalliset markkinat

Suomen markkina on sääntelyn näkökulmasta arvioiden suhteellisen avoin, joskin sääntelyn toimintaympäristössä on joitakin rajoitteita, joita on hyvä tarkastella kansallisesti, myös osana sisämarkkinoiden toimintaa (vähittäiskaupan sääntelyindikaattori RRI). Suomen sijoittautumista koskevat rajoitukset koskevat pääasiassa kokorajoituksia. Kokorajoitukseen vaikuttaa puolestaan Suomen vähittäiskaupan suuryksikön kaavoitusvaatimukset. Päivittäiseen toimintaan kohdistuvat rajoitukset koskevat Suomen osalta vain alkoholin, tupakan ja lääkkeiden jakelun rajoituksia vähittäiskaupoissa. EU-tasolla tarkasteltuna Suomessa on jakelukanavia koskevia rajoituksia hieman keskimääräistä enemmän.

Kokonaisuutena arvioiden Suomen palvelukaupan rajoitusten määrä kuitenkin ylittää OECD -maiden keskiarvon (Services Restrictiveness Index, STRI). Rajoituksia on suhteessa eniten kaupan kannalta merkittävässä jakelupalveluissa ja maantieliikenteen tavaraliikenteessä, Suomen jakelupalvelumarkkinoiden ollessa yksi OECD-maiden rajoitetuimmista. Osa sääntelystä on horisontaalista eli kaikkia aloja koskevaa ja osa on sektorikohtaisia rajoituksia. Kaupan kannalta vaikutusta on myös aluetason viranomais sääntelyllä ja päätöksillä, näitä ei OECD:n rajoittavuusvertailu huomioi. OECD on suositellut Suomea tutkimaan mahdollisuuksia sääntelyn purkamiseen.

Kehittämisehdotus 3.1. Selvitetään ja yksilöidään mahdollisia kansallisia markkinoiden toimivuuden ja kilpailullisuuden esteitä kaupan alalla, myös osana sisämarkkinoiden tasapuolista toimintaa. Selvitetään, onko Suomen toimintaympäristössä kaupan alalla uusille toimijoille markkinoille tulon tai markkinoilla pysymisen esteitä. Samalla arvioidaan lainsäädännön ja ohjeistusten tarpeet. Kehittämistyössä huomioidaan kaupan alan toimintaympäristön muutokset ja tulevaisuuden kehitys, erityisesti digitalisaation ja kuluttajakäyttäytymisen muutokset, verkkokaupan kasvu sekä verrokkimaiden kehitys, kaupan toimiessa globaalina rajat ylittävänä toimijana. Sääntelyä jatkokehittäessä huomioidaan myös markkinoiden toimivuutta sekä kilpailullisuutta edistäviä toimia osana kilpailu- ja elinkeinopolitiikkaa.

Keskusteluun: Markkinoiden toimivuus, kilpailullisuus ja yrittäjyyden edistäminen

Johtopäätös 4. – Kansalliset markkinat – pidemmällä aikavälillä, yli tämän hallituskauden

Kaupan alalla on noussut esiin erityiskysymyksiä, kuten kaavoitus, alkoholi, lääkejakelu, joiden nykyjärjestelmiä on tarkoituksenmukaista tarkastella pidemmällä aikavälillä, (yli tämän hallituskauden) osana kaupan kilpailullisuutta, sisämarkkinoiden toimivuutta sekä suomalaisen kaupan toimimista globaaleilla markkinoilla. Kaupan alan toimintaympäristö on voimakkaassa rakennemuutoksessa, muun muassa digitalisaation ja kuluttajakäyttäytymisen muutoksen myötä.

Kaavoituksessa pidemmällä aikavälillä on tärkeää huolehtia siitä, että maankäyttö tukee, edistää sekä lisää kaupan alan kilpailua ja tukee toimintaympäristön muutoksia.

Kehittämis ehdotus 4.1. Kaavoitusprosesseja tulee nopeuttaa harkitsemalla esimerkiksi sitovien ja/tai tavoitteellisten määräaikojen asettamista sekä varmistamalla että maanomistajalla on käytännössä toteutuva aloiteoikeus yksityiskohtaisessa kaavoituksessa.

Kehittämis ehdotus 4.2. Kaupan kaavoituksessa tulisi selvittää/arvioida erityisesti keskustasijainnin vaatimusta. Tämän tulisi mahdollistaa liikerakentamisen myös muihin yhdyskuntarakenteen ja liikenneyhteyksien näkökulmasta tarkoituksenmukaisiin paikkoihin.

Keskusteluun: Markkinoiden toimivuus, kilpailullisuus ja yrittäjyyden edistäminen

Johtopäätös 4. – Kansalliset markkinat – pidemmällä aikavälillä, yli tämän hallituskauden

Alkoholilainsäädännön kokonaisuutta tulisi arvioida osana kilpailupolitiikkaa ja sisämarkkinoiden toimivuutta pidemmällä aikavälillä. Alkoholimonopolin purkaminen vaikuttaisi todennäköisesti myönteisesti muiden kaupan alan toimijoiden tulevaisuuden näkyisiin.

Kehittämisehdotus 4.3. Alkoholien etämyyntiä ja myyntiä vähittäiskaupoissa tulee arvioida elinkeino- ja kilpailupoliittisista sekä kansanterveydellisistä näkökohdista. Samalla tulee arvioida ja selkeyttää erityisesti etämyynnin lainsäädäntöä ja sen soveltamista.

Keskusteluun: Markkinoiden toimivuus, kilpailullisuus ja yrittäjyyden edistäminen

Johtopäätös 4. – Kansalliset markkinat – pidemmällä aikavälillä, yli tämän hallituskauden

Apteekkisääntelyä, kuten apteekkien perustamista, apteekkilupia ja sijaintisääntelyä sekä kilpailullisia tekijöitä, kuten itsehoitolääkkeiden myyntipaikkoja olisi hyvä tarkastella kilpailun ja sisämarkkinoiden toimivuuden näkökulmasta pidemmällä aikavälillä. *Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV) julkaisi loppuvuonna 2020 laajan selvityksen apteekkimarkkinoista (<https://www.kkv.fi/globalassets/kkv-suomi/julkaisut/selvitykset/2020/kkv-selvityksia-5-2020-apteekkimarkkinoiden-kehittaminen.pdf>). Selvitystyön tuloksena syntyi lista suuntaviivoista, kuinka apteekkisääntelyä pitäisi kehittää. Osa ehdotetuista toimenpiteistä on mahdollista toteuttaa nykyisissä olosuhteissa, osa ehdotuksista vaatii puolestaan pidemmän aikavälin rakenteellisia uudistuksia.*

Kehittämisehdotus 4.4. Lievennetään omistajuussääntelyä ja helpotetaan apteekkien perustamista. Apteekkien omistaminen on nykyisin rajattu vain proviisoreille. Apteekkiluvan saanut proviisori voi harjoittaa apteekkitoimintaa vain yksityisenä elinkeinonharjoittajana. Lisäksi toimipaikkojen lukumäärä on rajoitettu. Näin tiukoilla säännöillä rajoitetaan markkinan kehitystä. Omistajuussääntelyä voisi lieventää, mutta siitä ei voi kuitenkaan kokonaan luopua, jotta esimerkiksi lääkkeiden tasapuolinen saatavuus voidaan turvata.

Apteekkien perustamista tulisi helpottaa, jotta apteekit sijoittuisivat nykyistä paremmin asiakkaiden tarpeiden mukaan. Apteekkilupa ei perustuisi viranomaisen tarveharkintaan, vaan luvan voisi saada täyttämällä tietyt vähimmäiskriteerit, joilla varmistetaan lääkejakelun turvallisuus. Samalla apteekkien sijaintisääntelystä luovuttaisiin.

Keskusteluun: Markkinoiden toimivuus, kilpailullisuus ja yrittäjyyden edistäminen

Johtopäätös 4. – Kansalliset markkinat – pidemmällä aikavälillä, yli tämän hallituskauden

Kehittämis ehdotus 4.5. Sallitaan ”vain verkossa toimivat apteekit” kivijalkakauppoina toimivien apteekkien rinnalle sekä itsehoitolääkkeiden myynti apteekkien ulkopuolella. Sallittaisiin myös apteekit, jotka ”toimivat vain verkossa”, fyysisesti toimivien kivijalka-apteekkien rinnalle. Jos sijaintisääntely vapautetaan, on kuitenkin mahdollista, että lääkkeiden saatavuuden turvaaminen koko maassa vaatii lisäksi erillisen tukijärjestelmän. Kohdennettu apteekkituki olisi kansantalouden kannalta parempi vaihtoehto kuin kaikkien apteekkien tukeminen hintasääntelyllä liian korkealle asetetuin hinnoin.

Valittujen itsehoitolääkkeiden myynti sallittaisiin myös muissa myyntipaikoissa kuin apteekeissa silloin, kun lääkeviranomaisen katsoo sen turvalliseksi. Näin on lähes kaikissa muissa Pohjoismaissa. Apteekkien ulkopuolinen myynti kattaisi vain rajatun määrän tuotteita. Myytäviä pakkauskokoja ja tuotteiden esillepanoa säänneltäisiin tiukemmin kuin apteekeissa.

Keskusteluun: Markkinoiden toimivuus, kilpailullisuus ja yrittäjyyden edistäminen

Johtopäätös 4. – Kansalliset markkinat – pidemmällä aikavälillä, yli tämän hallituskauden

Kaupan sähköveron tasoa on hyvä tarkastella ja laskea ko. vero alempaan sähköveroluokkaan, osana kaupan kilpailukyyn vauhdittamista ja turvaamista, pidemmällä aikavälillä. Kaupan toimiala on rakennemuutoksen myötä siirtynyt ja siirtyy yhä vahvemmin perinteisen kaupan toimialasta globaaleille markkinoille toimivaksi digitaalseksi kaupaksi, globaalin kehityksen myötä. Kaupan alalla sähköveron alentamisella tuetaan kaupan alan uusiutumista, kun tulovirtaa voidaan suunnata em. toimiin.

Kehittämis ehdotus 4.6. Alennetaan kaupan sähkövero II veroluokkaan edistämään kaupan toimialan kilpailukyyn vauhdittamista ja turvaamista globaaleilla markkinoilla (nykyinen veroluokka I). Kaupan sähköveroluokan alentaminen esitetään toteutettavaksi osana alan rakennemuutoksen toimia, erityisenä painopisteenä toimialan pärjääminen ja menestyminen globaalissa kilpailussa sekä suomalaisen verkkokaupan kasvu ja kaupan toimialan **vientivetoisuus**. Muutoksen myötä kaupan toimiala siirtyy teollisuuden toimialan kanssa samaan sähköveron luokkaan (tasoluokka: II), sillä nyt kaupan toimiala maksaa teollisuuden toimialaa korkeampaa sähköveroa (tasoluokka: I). Alentamalla kaupan sähköveroa teollisuuden toimialan tasolle, mahdollistaa tämä kaupan kilpailukyyn vahvistamisen ja rahavirran kasvattamisen kaupan alan investointeihin, työllistämiseen ja liiketoiminnan kehittämiseen, kuten digitalisoitumiseen, sähköiseen liikenteeseen ja verkkokaupan kasvuun ja kehittämiseen.

Keskusteluun: Markkinoiden toimivuus, kilpailullisuus ja yrittäjyyden edistäminen

Johtopäätös 5. – Yrittäjyyden edistäminen

Kaupan toimialan rakennemuutoksessa ja kehittämisessä on keskeistä, että toimintaympäristö on uusiutumiseen kannustava ja pitkäjänteisesti vakaa. Alan suotuista toimintaympäristö tukee jo toimivaa ja uutta yritystoimintaa kehittämiseen ja uusiutumiseen, jotta toimiala investoi, kasvaa, kansainvälistyy ja työllistää.

Kaupan alan toimintaympäristössä on tärkeää tunnistaa mahdolliset alan yrityskannan uusiutumisen ja onnistuneen rakennemuutoksen läpi viemisen erityishaasteet, -tarpeet ja mahdollisuudet, kuten rahoitus- ja yrityspalveluissa, kansainvälistymisessä, omistajanvaihdoksissa, osuustoimintayrittäjyydessä sekä kotimaisessa omistajuudessa.

Kehittämis ehdotus 5.1. Selvitetään ja tunnistetaan, onko yrittäjyyden toimintaympäristössä sellaista, joka hidastaa tai estää kaupan alan uusiutumista, kuten kasvua, kansainvälistymistä, työllistämistä tai investointien taikka muiden uusiutumistoimien tekemistä jo toimivien alan yritysten sekä uuden aloittavan yritystoiminnan **segmenteissä** (esimerkiksi rahoitus- ja yrityspalveluissa, omistajanvaihdoksissa, osuustoimintayrittäjyydessä sekä kotimaisessa omistajuudessa).

Keskustelun pohjaksi:

1. Mitkä ovat työryhmän nostot valmistellusta sisällöstä, johtopäätöksistä sekä kehittämisehdotuksista?
2. Mitä mahdollisia muutostarpeita työryhmällä on selonteon tämän sisältöalueen jatkovalmisteluun?
3. Työryhmän muut nostot jatkovalmisteluun.

Mahdolliset jatkotyöstämisen kommentit työryhmältä viimeistään 15.9.2021 s-postitse:
natalia.harkin@tem.fi

Keskeistä taustaa

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

**Kaupan alan
tulevaisuusselonteko**

Keskusteluun valmistelusta:

Lähtökohdat

- Selonteon kehittämis ehdotukset keskittyvät valtion toimiin
 - Eduskunnan päätösvallassa olevat asiat: mm. lähetekeskustelu, valiokuntatyö
- Selontekoon pyrkii tunnistamaan ja viemään eteenpäin kaupan alan rakennemuutokseen **toimialalle uusia kehittämistoimia/suuntaamisia sekä uutta tietoa/näkökulmia** (toimintaympäristömuutokset, tulevaisuus)
 - Kehittämistoimet ja johtopäätökset
 - Jatkovalmistelu

Selonteon alustava sisällysluettelon luonnos **pääsisällöistä** – (kokousaineistossa tarkempi luonnos) keskustelun ja jatkovalmistelun pohjaksi

1. Selonteon lähtökohdat ja valmisteluprosessi

2. Kaupan toimialan rakenne ja muutokset

3. Kuluttajakäyttäytyminen

4. Kaupan alan työllisyys, osaaminen ja koulutus

5. Aluekehittäminen, kaupan saavutettavuus ja huoltovarmuus

6. Digitalisaatio

7. Kestävä kauppa, ilmastonmuutos ja yritysvastuu

8. Markkinoiden toimivuus ja kilpailullisuus sekä yrittäjyyden edistäminen

9. Yhteenveto: Keskeiset havainnot ja johtopäätökset, kehittämis ehdotukset ja politiikkasuositukset

10. Visio/tavoitetila – kaupan toimialan tulevaisuuskuva 2030

11. Sanasto

Kaupan toimialan tulevaisuusselonteon valmistelun aikatauluista nostoja, v. 2021

Selonteon valmistelu ja kirjoittaminen

Kaupan toimialan tulevaisuusselonteon valmistelun aikatauluista nostoja, v. 2020

Maaliskuu

Ohjausryhmän
sekä virkamies-
ja asiantuntija-
työryhmän
asettaminen

Huhti–toukokuu

Kirjallinen kuuleminen

Touko–elokuu

- Kirjallisen kuulemisen yhteenvedon ja kuulemisen vaikutusten työstäminen selonteon valmisteluun
- Ostopalvelujen kilpailutukset ja hankinnat

Marraskuu

Parlamentaarisen
seurantaryhmän
asettaminen

MAALIS

HUHTI

TOUKO

KESÄ

HEINÄ

ELO

SYYS

LOKA

MARRAS

JOULU

Kesä-lokakuu, julkaisu 3.12.2020

Asiantuntija-artikkelin hankinnan toteutus

Elokuu 2020 –maaliskuu 2021: 3.8.– 3/2021

Kaupan digitalisaation edistämisen hankinnan toteutus

Syyskuu 2020 –maaliskuu 2021: 15.9.– 3/2021

Kaupan tilanne-, muutos- ja tulevaisuudenkuva hankinnan toteutus

Selonteon tiedonhankinta ja kirjoittaminen

Maalis 2020–joulukuu 2020

Selonteon tiedonhankinta ja kirjoittamista, työvaiheina myös muun muassa kyselyjä, työpajoja, kirjallinen kuuleminen, eri työryhmien työskentelyt jne. Selonteko valmistuu vuonna 2021.

Kiitos!

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

**Kaupan alan
tulevaisuusselonteko**